Ondersteuningstoewijzing in de praktijk

Vier portretten en leerpunten voor ondersteuningstoewijzing

Inhoud

Inleiding 1

Samenwerkingsverband Oost Achterhoek 2

Samenwerkingsverband Passend Primair Onderwijs regio Leiden 5

Samenwerkingsverband Onderwijs Zorgkoepel Noord Veluwe 8

Samenwerkingsverband Betuws Primair Passend Onderwijs 11

Aandachtspunten met betrekking tot Ondersteuningstoewijzing 14

Zelf-check Kwaliteit Ondersteuningstoewijzing 16

Verdere aandachtspunten voor kwaliteit... 18

Inleiding

In 2013 heeft de PO-Raad een publicatie uitgebracht, die samenwerkingsverbanden houvast bood bij het inrichten van hun gehele traject van ondersteuningstoewijzing; vanaf de basisondersteuning op scholen tot en met de toelating tot S(B)O en het monitoren en evalueren van de ondersteuning. De titel van die publicatie is: "Naar een scenario voor ondersteuningstoewijzing in uw samenwerkingsverband". Daarin werd die route beschreven aan de hand van vier 'voorbeeldmodellen'.
Nu de wetgeving rond passend onderwijs in werking is getreden en in alle samenwerkingsverbanden inmiddels afspraken zijn gemaakt over ondersteuningstoewijzing, kan deze publicatie een update krijgen, op basis van de huidige praktijk.

Portretten

We hebben daarvoor schriftelijke portretten gemaakt, op basis van de praktijk in vier samenwerkingsverbanden. De basis daarvoor was hun Ondersteuningsplan en een interview met de directeur en/of andere medewerkers. Dit betreft de volgende samenwerkingsverbanden:

- Samenwerkingsverband Oost Achterhoek (SWV Oost Achterhoek)
- Samenwerkingsverband Passend Primair Onderwijs regio Leiden (SWV PPO regio Leiden)
- Samenwerkingsverband Onderwijs Zorgkoepel Noord Veluwe (SWV OZKNV)
- Samenwerkingsverband Betuws Primair Passend onderwijs (SWV BePO)

Beschrijvingskader

Als kader voor de beschrijvingen zijn de zeven aspecten uit de eerdere publicatie samengebracht tot zes stappen in de route voor ondersteuningstoewijzing. Dit zijn:

- Basisondersteuning bieden
- Signaleren van ondersteunings- en handelingsvragen
- Bepalen van ondersteuningsbehoeften, doelen en benodigde extra ondersteuning
- Toewijzen van extra of speciale ondersteuning (incl. OPP, deskundigenadvies en toelaatbaarheidsverklaring)
- Bieden van extra ondersteuning
- Volgen, monitoren, evalueren

Daarnaast werd en wordt ook gekeken naar hoe zo'n traject uit zou kunnen pakken op een aantal specifieke aandachtspunten, zoals de centrale rol en positie van de leerkracht, het optimaal betrekken van en samenwerken met ouders, cyclisch werken, de integraliteit van onderwijsondersteuning en jeugdhulp, het 'omdenken' van zware hulp naar creatieve vormen van lichte ondersteuning, selectie aan de poort, onderpresteren en thuiszitters en transparantie en minder bureaucratie.

Aandachtspunten voor samenwerkingsverbanden

Op basis van de portretten zijn aandachts- of discussiepunten geformuleerd, die voor ieder samenwerkingsverband interessant kunnen zijn en die benut kunnen worden als aanzet voor discussie. Daarmee kan de kwaliteit van de ondersteuningstoewijzing in samenwerkingsverbanden versterkt worden.

- Hoe meet u bijvoorbeeld de kwaliteit van de basisondersteuning? Zijn daar meetbare indicatoren voor opgesteld? Wie meet dat? Wie zijn informanten? Wat is de relatie hiervan met de Schoolondersteuningsprofielen van de scholen?
- Hoe geeft het samenwerkingsverband scholen/besturen prikkels om de basisondersteuning te verhogen en verwijzingen naar het S(B)O te beperken, zonder leerlingen de voor hen noodzakelijke ondersteuning te onthouden?
- Hoe wordt het stellen van concrete doelen en het evalueren daarvan, ook in OPP's, in de praktijk uitgevoerd? Wie doet dat? Zijn leerlingen daar zelf bij betrokken? En ouders? Wordt daar professionalisering op aangeboden?

Voor meer en uitgebreidere aandachtspunten en discussievragen zie blz. 14.

Praktijkcheck

Voor samenwerkingsverbanden die zelf hun praktijk van Ondersteuningstoewijzing willen doorlichten zijn bij elk van de bovengenoemde zes stappen richtinggevende vragen geformuleerd. Ook een aantal specifieke aandachtspunten is hierbij wat uitgewerkt. Deze vragen zijn ook gebruikt als leidraad bij de vier portretten. U kunt hiermee zelf in uw eigen samenwerkingsverband het gesprek op gang brengen of verdiepen. U vindt deze zelfcheck op pagina 16.

Daarnaast bestaat de mogelijkheid om (kosteloos) een praktijkcheck te laten uitvoeren door een panelgroep vanuit de PO-raad. In één dag spreken zij met relevante partijen in uw samenwerkingsverband, analyseren relevante documenten en houden uw samenwerkingsverband vervolgens een spiegel voor van wat succesvol lijkt en wat nog aandacht verdient.

Voor het aanvragen van een praktijkcheck:
praktijktoets@ondersteuningpassendonderwijs.nl

Samenwerkingsverband Oost Achterhoek

De schoolbesturen in samenwerkingsverband Oost-Achterhoek hebben afgesproken alles rondom de verwijzing van leerlingen naar het SBO en SO en de financiële gevolgen hiervan, gezamenlijk op te pakken. Het Zorg-, Advies- en Toewijzings- Team (Z.A.T.T.) speelt daarin een belangrijke rol.

De resterende middelen zijn bedoeld voor ondersteuningsactiviteiten, zoals de inzet van de orthopedagogen, de externe en ambulante begeleiding, eventuele scholing enzovoort. De besteding van deze middelen wordt overgelaten aan de besturen binnen het samenwerkingsverband. Zij bepalen elk vanuit hun eigen visie en onder eigen verantwoordelijkheid hoe zij met die middelen omgaan en hoe zij de ondersteuningsstructuur op hun scholen precies inrichten. Sommige besturen hebben eigen ondersteuningsvoorzieningen, zoals een orthopedagogische dienst, een ondersteuningsunit of onderwijsconsulenten. Daar waar gewenst en mogelijk, wordt gezamenlijk opgetrokken. De schoolbesturen leggen jaarlijks verantwoording af over de basiskwaliteit op hun scholen en de inzet van de ontvangen ondersteuningsmiddelen in hun jaarverslag.

FEITEN EN CIJFERS
8.240 kinderen
48 scholen/vestigingen (waarvan 3 SBO en 2 SO)
14 besturen
% SBO: 3,65%
% SO: 0,86%

3 gemeenten: Winterswijk, Aalten en Oost-Gelre
Jeugdhulpregio: Achterhoek
Website: www.swvoostachterhoek.nl

Basisondersteuning bieden

De basisondersteuning die elke school in het samenwerkingsverband Oost Achterhoek moet kunnen bieden is in 2015 uitgewerkt en er zijn standaarden voor benoemd op de volgende onderdelen: Ondersteuningsstructuur, Pedagogisch klimaat, Omgaan met verschillen, Extra aandacht en tijd, Onderwijsmaterialen, Ruimtelijke omgeving, Expertise, Samenwerking met externen.
Voor deze standaarden zijn ook indicatoren vastgesteld, die de concrete kwaliteitseisen van de basisondersteuning beschrijven. Daarmee is een breed draagvlak onder de schoolbesturen verkregen.

De beschrijving van de basisondersteuning is verbonden met het model voor het Schoolondersteuningsprofiel (SOP). Voor het SOP is gebruik gemaakt van IVO (Indiceren Volgens Onderwijsbehoefte). Voor de zomer van 2015 is het model aangepast en hebben scholen hun SOP geactualiseerd. De basisondersteuning is gedefinieerd op het niveau van de *smalle ondersteuningsschool* van IVO. Het samenwerkingsverband koerst op een doorgroei naar *brede ondersteuningsscholen* (minimaal 20%) en *inclusieve scholen* (minimaal 10%). Het SOP fungeert daarbij als meetinstrument voor het waarmaken van de basisondersteuning en als ambitie-instrument.

Er wordt veel aan gedaan om de standaarden voor basisondersteuning te laten 'landen' op de scholen. Dat is vooral gericht op schoolleiders en IB'ers, die het in hun teams aan de orde stellen. Om leerkrachten te bereiken wordt daarnaast gestimuleerd dat het SOP samen met het team wordt opgesteld.

De drie gemeenten binnen het samenwerkingsverband hebben samen met onderwijs een OndersteuningsTeam (O.T.) Jeugd en gezin ingericht. Elke school kent zijn vaste contactpersoon binnen dit O.T. en standaard wonen de leden van het O.T de zorgteambijeenkomsten op de (basis-)scholen bij. De contacten met ouders worden laagdrempelig gelegd en door ouders gewenste ondersteuning wordt direct gerealiseerd.

Signaleren van ondersteunings- en handelingsvragen

In het verleden is er veel aandacht (cursussen) geweest voor vroegsignalering op de scholen. Op dit moment kan deze ondersteuning (en scholing) ook geboden worden door de leden van het OndersteuningsTeam, maar dat gebeurt nog niet. Binnen een aantal besturen wordt psycho-educatie over gedrag en hoogbegaafdheid aangeboden.
Ten behoeve van de regulering van de onderinstroom bestaat er een 'werkgroep het jonge kind', die voor alle voorschoolse voorzieningen, MKD's, KDC, enzovoort een route voor aanmelding heeft ontwikkeld. Daarmee is er geen rechtstreekse instroom vanuit IVH of andere voorschoolse voorzieningen naar het SBO of SO. Het Ontwikkelingsvolgmodel (OVM) van het Seminarium voor Orthopedagogiek wordt gebruikt om informatie vanuit de voorschoolse periode over te dragen naar het primair- of speciaal onderwijs. Er is dus digitale overdracht rond elk kind, ook vanuit de consultatiebureaus. Indien nodig wordt een overgangsgesprek gevoerd tussen ouders, kinderopvang, jeugdgezondheidszorg en basisschool.

Bepalen van ondersteuningsbehoeften, doelen en benodigde extra ondersteuning

Scholen hebben een zorgteam, waaraan ook jeugdhulp deel kan nemen. De jeugdhulp is bovengemeentelijk (voor drie gemeenten) georganiseerd in een OndersteuningsTeam Jeugd en Gezin. (gebiedsteam). Hier vanuit kunnen zij deelnemen aan de zorgteams op scholen. De IB'er maakt vooraf een opzet voor de bespreking en bepaalt wie er uitgenodigd moeten worden. Deelnemers kunnen zijn: orthopedagoog, psycholoog, externe begeleider, ambulant begeleider, jeugdverpleegkundige of de contactpersoon van het ondersteuningsteam ('OT-er' genoemd, meestal een maatschappelijk werker). Het zorgteam komt 3 tot 4 maal per jaar op vaste data bijeen. Daarnaast op afroep. Bij de besprekingen in het zorgteam zijn ouders altijd aanwezig. Er is een aanmeldformulier voor het zorgteam, waarbij een logboek uit Parnassys wordt toegevoegd.
Het zorgteam kan zelf beslissen over de inzet van extra ondersteuning.
Wanneer de expertise van de school en de ondersteuners van de besturenclusters onvoldoende is om in de ondersteuningsbehoeften van de leerling te voorzien, meldt de school aan bij het Z.A.T.T., dat bereikbaar is via een Regionaal Aanmeld Punt (R.A.P.) Het Z.A.T.T. is gepositioneerd binnen het netwerk van de Centra voor Jeugd en Gezin in de drie gemeenten. Bij het HGW-formulier voor de aanmelding bij het Z.A.T.T. wordt ook een ouderformulier, met hun visie, toegevoegd. Het HGW-formulier vraagt standaard naar de ondersteuningsbehoeften van het kind, de ouders, de leerkracht en de school.
Het Z.A.T.T. kan integraal arrangeren en dat betekent, dat voor leerlingen met complexe en intensieve vraagstellingen (waaronder EMB-leerlingen) in één gesprek alle benodigde voorzieningen op het gebied van onderwijs, zorg, begeleiding, leerplicht en vervoer vastgesteld en geregeld kunnen worden.

Toewijzen van extra of speciale ondersteuning (incl. OPP, deskundigenadvies en toelaatbaarheidsverklaring)

Elk bestuur regelt de toewijzing van de extra ondersteuning. Wat er binnen de besturen, door de zorgteams, aan extra ondersteuning wordt ingezet, wordt door de schoolbesturen betaald. Zij krijgen daar middelen voor vanuit het samenwerkingsverband. De schoolbesturen leggen hier achteraf verantwoording over af. De wijze waarop dat gebeurt is nog in ontwikkeling.
De toelaatbaarheid tot SBO of SO loopt via het Z.A.T.T. van het samenwerkingsverband. Samen met de ouders en SBO of SO bekijkt het Z.A.T.T. (volgens de principes van handelingsgericht arrangeren) wat er, gezien de ondersteuningsbehoeften van het kind, het gezin en de leerkracht, mogelijk is op de eigen school, een andere basisschool, het SBO of het SO. Doordat de SBO- of SO-school erbij is, gebeurt het niet dat er geen plek meer is of het kind om een andere reden niet wordt geplaatst. De plaatsing in SBO of SO wordt door het samenwerkingsverband bekostigd.

Het Z.A.T.T. kan integraal arrangeren en dat betekent, dat voor leerlingen met complexe en intensieve vraagstellingen in één gesprek alle benodigde voorzieningen op het gebied van onderwijs, zorg, begeleiding, leerplicht en vervoer vastgesteld en geregeld kunnen worden.

Een OPP wordt gemaakt wanneer er volgens het SOP van de school sprake is van extra ondersteuning of wanneer een leerling op één of meer vakken een eigen leerlijn heeft. Het OPP heeft het karakter van een plan van aanpak van/voor de leerkracht, met een doelgericht aanbod, en wordt gemaakt door leerkracht, IB'er en extern of ambulant begeleider. Bedoeling is dat het samen met ouders wordt opgesteld, maar in de praktijk verschilt het nogal of dat meteen gebeurt of dat ouders om instemming wordt gevraagd nadat het OPP is opgesteld. Alle IB'ers zijn geschoold in het werken met het OPP, zodat zij de leerkrachten daarbij kunnen ondersteunen. Het is niet verplicht voor aanmelding bij het Z.A.T.T., maar in de praktijk is het meestal wel bijgevoegd. Er is geen vast format voor het OPP.. Het SWV heeft wel bepaald welke onderdelen er in ieder geval in opgenomen moeten zijn en heeft enkele voorbeelden gegeven voor een OPP.
Het deskundigenadvies wordt uitgevoerd door kernteamleden van het Z.A.T.T., waarin onder meer een jeugdarts en een GZ-psycholoog participeren.

Bieden van extra ondersteuning

Een onderwijsarrangement (extra ondersteuning) voor een leerling is altijd maatwerk. Schoolbesturen zijn aan zet om zelf arrangementen te ontwikkelen en te bekostigen. Op het niveau van het samenwerkingsverband is een observatie-arrangement opgezet, in samenwerking met SBO en SO, dat wordt uitgevoerd op een reguliere PO- of SBO-school en wordt toegewezen door het Z.A.T.T.
Bij problematiek in de thuissituatie kan de OT-er meteen een afspraak maken met de ouders thuis. De OT-er kan zelf lichte hulp bieden of kan zonder verdere 'slagboom' iemand uit het netwerk inschakelen, zowel uit de eerste als de tweede lijn.
Onderwijs-zorgarrangementen voor specifieke (groepen) leerlingen zijn er wel in het speciaal onderwijs. Het samenwerkingsverband kan zelfs plaatsen reserveren op een zorgboerderij, waar het onderwijs dan ook gegeven wordt. De jeugdhulp heeft (nog) geen passend aanbod voor onderwijs-zorgarrangementen in het regulier onderwijs, al zijn ze wel bereid hierover mee te denken.

Volgen, monitoren, evalueren

Voor de monitoring van de processen en opbrengsten van het samenwerkingsverband is een kwaliteitsmonitor ingericht. Die kent verschillende onderdelen voor monitoring en evaluatie. Daarnaast fungeren de SOP's als meetinstrument voor de kwaliteit van de basisondersteuning. Een vragenlijst voor schoolleiders en besturen over de besteding van de ondersteuningsmiddelen en de effecten van de inzet daarvan is in voorbereiding. Het Z.A.T.T. voert na elke bijeenkomst een zelfevaluatie uit. Jaarlijks wordt er een tevredenheidsonderzoek gehouden over het functioneren van het Z.A.T.T. en het samenwerkingsverband. ■

Samenwerkingsverband Passend Primair Onderwijs regio Leiden

Het samenwerkingsverband PPO regio Leiden is een vereniging, met een bestuur-directiemodel, waarbij het bestuur beleidsbepalend is en de directeur gemandateerd is voor uitvoering en uitvoeringsbesluiten. De algemene ledenvergadering is (tevens) toezichthouder. Het bestuur is bevoegd gezag en werkgever en wordt benoemd door de ALV.
De uitvoeringsorganisatie van het samenwerkingsverband is gefundeerd op drie pijlers:
1. De kring; het centrale netwerk voor scholen in een dorp of wijk (bestuursdoorbroken), voor de vormgeving van de basisondersteuning, de inzet van personeel en de samenwerking met de jeugdhulp.
2. De adviseurs passend onderwijs; zij ondersteunen scholen bij handelingsgericht arrangeren, ondersteuningstoewijzing en het tot stand komen van arrangementen. Zij maken verbinding met het expertteam en de gezinsspecialist.
3. Het expertteam passend onderwijs; draagt zorg voor de uitvoering van arrangementen, daadwerkelijke hulpverlening en de verbinding met het gespecialiseerde onderwijs.
De 'kringen' zijn door een schoolleider vertegen woordigd in het kernteam van het SWV.
Basisondersteuning omvat alle ondersteuning tot aan een plaatsing in SBO of SO. Het primaat voor arrangeren en deskundigenadvies ligt bij de school en haar ondersteuningsteam; het samenwerkingsverband ondersteunt zo nodig in de persoon van de adviseur PPO. Om het arrangeren in en door de school te stimuleren wordt een groot deel van de middelen, in de vorm van euro's en expertise, aan de scholen/besturen beschikbaar gesteld.

FEITEN EN CIJFERS
20.178 leerlingen
80 scholen/vestigingen (waarvan 1 SBO en 7 SO)
32 besturen
% SBO: 1,45%
% SO: 1,67%

7 gemeenten: Kaag en Braassem (m.u.v. postcodes 2355, 2451, 2465 en 2481), Leiden, Leiderdorp, Oegstgeest, Voorschoten, Wassenaar, Zoeterwoude
Jeugdhulpregio's: Holland Rijnland en Haaglanden
Website: www.pporegioleiden.nl

Basisondersteuning bieden

Basisondersteuning wordt in samenwerkingsverband PPO Leiden 'autonome ondersteuning' genoemd, waarmee benadrukt worden dat scholen die ondersteuning zelf, op eigen kracht, moeten kunnen bieden. Alle ondersteuning tot aan een plaatsing in het SBO of SO, wordt hier tot de basisondersteuning gerekend. Naast de autonome ondersteuning kunnen binnen de basisondersteuning allerlei arrangementen ingezet worden op de reguliere scholen. De 'autonome ondersteuning' omvat eerst de basiskwaliteit, waarbij minstens een 3 gescoord moet worden op alle zorgindicatoren. Daarnaast zijn aanvullende indicatoren ontwikkeld voor planmatig en handelingsgericht werken. Deze worden opgenomen in de Schoolondersteuningsprofielen. Voorts moeten scholen een ondersteuningsstructuur inrichten, die de school in staat stelt gesignaleerde ondersteuningsbehoeften van een leerling om te zetten in een passend arrangement. Dit stelt eisen aan de kwaliteit van leerkrachten en IB'ers en het vraagt om een flexibel in te zetten ondersteuningsteam op iedere school. En hoewel het SWV formeel geen extra ondersteuning kent, moeten scholen toch in staat zijn te werken met een OPP. Het SWV heeft richtlijnen opgesteld voor wanneer een OPP nuttig en wenselijk is. Tenslotte omvat de autonome ondersteuning ook preventieve en licht curatieve interventies, waarbij vooral protocollen voor dyslexie, dyscalculie, pesten, kindermishandeling en andere aspecten van sociale veiligheid bedoeld worden.

Met behulp van 'Perspectief op School' wordt het niveau van basisondersteuning 'gemeten'. POS kan uitgebouwd worden tot een volwaardig webbased SOP. Om de vier jaar wordt het SOP opnieuw opgesteld. Het samenwerkingsverband en het bestuur hebben daar inzage in.
Het SWV kan besturen aanspreken op de kwaliteit van de ondersteuning op hun scholen.

Het samenwerkingsverband heeft een rol bij deskundigheidsbevordering op het gebied van handelingsgericht werken. Ook zijn er studiedagen per kring voor leerkrachten, gericht op handelingsgericht werken en passend onderwijs. Er zijn 'groeibijeenkomsten' voor koppels van directeuren en IB'ers, over HGW en handelingsgericht leidinggeven. En er zijn kenniskringen opgezet voor leerkrachten, onder meer over meerbegaafdheid.

Scholen kunnen hun professionaliteit vergroten via een talentontwikkelingsprogramma van een groot aantal partners in de gemeente Leiden, zie: www.deleidseaanpak.nl

Signaleren van ondersteunings- en handelingsvragen

Het signaleren van stagnaties in de ontwikkeling start bij leerkrachten en ouders. Vanaf dat moment werken leerkracht en ouders constructief samen aan een oplossing, volgens de HGW-cyclus.
Wanneer de leerkracht handelingsverlegen is betrekt zij de IB'er erbij. De IB'er maakt een gedegen analyse, geeft advies en vervult de rol van trajectbegeleider en regievoerder. Ook kan snel de jeugd- en gezinswerker van het wijkteam (JGT-er) geconsulteerd worden of zij kunnen hun signalen met de school bespreken.
Sommige scholen maken gebruik van VPI (Vraag Profiel Instrument) voor het bepalen van ondersteuningsbehoeften.
In het professionaliseringsaanbod voor leerkrachten wordt ruime aandacht gegeven aan signalering. Met de introductie van het online-Groeidocument hoopt men het handelingsgericht werken te versterken.

Bepalen van ondersteuningsbehoeften, doelen en benodigde extra ondersteuning

Voor het bepalen van de ondersteuningsbehoeften wordt per 1 januari 2016 gebruik gemaakt van het via de PO-raad beschikbare online-Groeidocument, dat op verzoek van het SWV op enkele punten is aangepast. Voorafgaand daaraan wordt een implementatietraject gevolgd.
Wanneer leerkracht, ouders en IB'er handelingsverlegen zijn, roept de IB'er de hulp van het ondersteuningsteam in. Daarin nemen naast leerkracht, ouders en IB'er, ook deel: de directeur (die eindverantwoordelijk is voor het arrangeerproces), de adviseur PPO en een jeugd- en gezinswerker (JGT-er). Het fungeert als een collegiaal netwerk voor de IB'er, dat adviseert en de weg wijst.
Scholen kunnen op het niveau van de kring gebruikmaken van het Expertteam, waarin expertise uit het SO beschikbaar is en op afroep ook van cluster 2. Dat doen zij in overleg met de adviseur PPO.
Ouders zijn altijd aanwezig bij alle momenten in de route van ondersteuningstoewijzing, ook bij de bespreking in het ondersteuningsteam.
Voor de afstemming met jeugdhulp is door het SWV en gemeenten gezamenlijk 'Hart voor de Jeugd' geschreven, waarin de visies op passend onderwijs en jeugdhulp ineengeschoven zijn en er een agenda Onderwijs – Jeugdhulp is opgesteld. Gemeenten in Holland Rijnland en de samenwerkingsverbanden PO en VO werken samen aan beleid om te komen tot onderwijs-zorgarrangementen. Er zijn al verschillende projecten uitgezet.

Toewijzen van extra of speciale ondersteuning (incl. OPP, deskundigenadvies en toelaatbaarheidsverklaring)

Dat wat in andere samenwerkingsverbanden extra ondersteuning zou heten behoort in SWV PPO regio Leiden tot de basisondersteuning. De verantwoordelijkheid voor het vaststellen en toekennen van arrangementen ligt bij het ondersteuningsteam van de school (waarvoor de directeur eindverantwoordelijk is), met medewerking van de adviseur PAO en de jeugd- en gezinswerker (JGT-er). Het SWV bemoeit zich hier niet mee.
Omdat formeel geen extra ondersteuning bestaat is er geen wettelijke verplichting tot het maken van OPP's, behalve bij een verwijzing naar het S(B)O. Toch adviseert het samenwerkingsverband wel om met OPP's te werken; het geeft daar richtlijnen voor en het behoort zelfs tot de kwaliteitseisen van de 'autonome ondersteuning'.
Het afgeven van een deskundigenadvies behoort tot de verantwoordelijkheid van het samenwerkingsverband dat hiervoor een aantal gedragswetenschappers in dienst heeft. Deze deskundigen kunnen ook preventief geraadpleegd worden in een vroeger stadium, om tijdig de juiste, soms zware, ondersteuning in te zetten.
Bij een verwijzing naar het S(B)O geeft het SWV een TLV af, waarbij alleen formeel wordt getoetst. Voorafgaand daaraan is dan al overleg gevoerd met een deskundige van de beoogde S(B)O-school, om te bespreken wat die school kan bieden voor deze leerling. Ook wordt het OPP besproken en de mogelijkheden voor terugplaatsing op termijn.

Dat wat in andere samenwerkingsverbanden extra ondersteuning zou heten behoort in SWV PPO regio Leiden tot de basisondersteuning.

In de 24 zelfsturende J&G-teams (Jeugd & Gezin) van de gemeenten in de regio werken negen aanbieders samen. Iedere school heeft een eigen JGT-er. Zij kunnen schakelen naar lichte hulp vanuit het J&G-team en zo nodig naar meer specialistische jeugdhulp. Het schoolmaatschappelijk werk is opgegaan in de J&G-teams.

Bieden van extra of gespecialiseerde ondersteuning

Er bestaan twee vormen van arrangementen: arrangementen binnen de basisondersteuning op de reguliere school of verwijzing naar het gespecialiseerde onderwijs. Steeds gaat het om de principes: doen wat nodig is en ondersteuning op maat, met zo min mogelijk bureaucratische hobbels. Binnen de basisondersteuning kunnen arrangementen worden georganiseerd, vanuit de middelen die scholen daarvoor krijgen. Daarbij kan, indien nodig, een expert uit het Expertteam op kringniveau worden ingezet. Dit zijn deskundigen op uiteenlopende vakgebieden, die inzetbaar zijn voor het bieden van daadwerkelijke hulp op scholen. En daarnaast kan hulp worden geboden aan kind en/of ouders vanuit de jeugd- en gezinshulp. Het samenwerkingsverband heeft zelf lijnen gelegd naar een aantal flexibele jeugdhulporganisaties, om bij ingewikkelde cases toch snel een passend en gecombineerd aanbod van (speciaal) onderwijs en jeugdhulp te kunnen doen.

Volgen, monitoren, evalueren

Kenmerk van handelingsgericht werken is een cyclische werkwijze. Bij ieder arrangement worden daarom afspraken gemaakt over evaluatie. De evaluatie wordt opgenomen in het Groeidocument en benut voor bijstelling van de aanpak.
Het voldoen aan de standaarden voor handelingsgericht en planmatig werken wordt opgenomen in het SOP. De SOP's fungeren als monitor voor de kwaliteit van de ondersteuning op de scholen, doordat ze ieder jaar een update maken. Naast de zelfevaluatie daarvan wordt ook een systematiek van collegiale visitatie ingericht.
Het samenwerkingsverband heeft een monitor ontwikkeld om de kwaliteit van processen, onder meer in de ondersteuningsteams, te meten. Alle deelnemers worden daarbij betrokken. Het SWV volgt gedurende het gehele jaar ook de beschikbaarstelling van extra ondersteuningsmiddelen en de afgegeven toelaatbaarheidsverklaringen door middel van een continue monitor. Daarin worden ook de stappen in het proces van ondersteuningstoewijzing opgenomen. ■

Samenwerkingsverband Onderwijs Zorgkoepel Noord Veluwe

Uitgangspunt van het samenwerkingsverband Onderwijs Zorgkoepel Noord Veluwe (OZKNV) is: "Samen wat kan, regionaal wat moet". Dit houdt in dat er veel ruimte wordt geboden voor bestuurlijke invulling en inkleuring, binnen de centrale opdracht en visie. De ondersteuningsmiddelen van het samenwerkingsverband gaan daarom grotendeels naar de besturen. Wens is om een hoog niveau van basisondersteuning te realiseren op de reguliere scholen, zodat niet meer dan 2% naar het SBO verwezen hoeft te worden. Met basisondersteuning en extra ondersteuning in het regulier onderwijs moet dit gerealiseerd worden. De schoolbesturen bekostigen vanaf het moment dat alle middelen naar het samenwerkingsverband gaan zelf de plaatsingen in het SBO boven de 2% en alle SO-plaatsingen (m.u.v. cluster 1 en 2). Sommige besturen verdelen hun middelen direct over de scholen, bij andere besturen moeten scholen aanvragen indienen voor ondersteuningsmiddelen.
De aandacht is de afgelopen twee jaar sterk uitgegaan naar de bestuurlijke samenwerking, waarbij de gezamenlijke ambities en inhoud van de ondersteuningstoewijzing nauwelijks onderwerp van gesprek zijn geweest. Het aanvankelijke Ondersteuningsplan 2014-2018 is onder voorbehoud van de OPR vastgesteld en vraagt hier en daar nog aanvullingen c.q. inhoudelijke aanpassingen. De herziening van het Ondersteuningsplan staat op de planning. Met zo'n sterk gedecentraliseerd model is het niet eenvoudig om een algemene beschrijving te geven van de route voor het proces van ondersteuningstoewijzing. Dat kan niet anders dan beperkt blijven tot algemene uitgangspunten, waarover men het op dit moment eens is.

FEITEN EN CIJFERS
21.758 kinderen
121 scholen/vestigingen (waarvan 4 SBO en 4 SO)
39 besturen
% SBO: 2,29%
% SO: 2,03%

8 gemeenten: Elburg, Epe, Ermelo, Harderwijk, Nijkerk, Nunspeet, Putten, Zeewolde
Jeugdhulpregio's: Noord Veluwe, Flevoland en Midden IJssel – Oost Veluwe
Website: www.onderwijszorgkoepel.nl

Basisondersteuning bieden

De schoolbesturen hebben de ambitie uitgesproken dat de basisondersteuning op alle scholen van een gelijkwaardige, hoge kwaliteit moet zijn. De indicatoren daarvoor omvatten naast de basiskwaliteit (waarop de Inspectie toeziet) ook de indicatoren vanuit de PO-Raad en het handelingsgericht werken. Dit is vertaald in 13 ijkpunten, naar het voorbeeld van Cor Hoffmans. Deze lijst fungeert als middel om de basisondersteuning te beschrijven en jaarlijks te meten.
Scholen kunnen ter versterking van hun basisondersteuning nog (gratis) gebruik maken van expertise uit het speciaal onderwijs, die in het samenwerkingsverband beschikbaar is. Het samenwerkingsverband houdt wel bij hoe vaak scholen dit aanvragen en of het niet onder de basisondersteuning valt die de school zelf zou moeten kunnen bieden.
Het schoolbestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van een Schoolondersteuningsprofiel; de vorm hiervan is vrij. Het samenwerkingsverband gebruikt de schoolondersteuningsprofielen voor het inrichten van een dekkend netwerk.

Signaleren van ondersteunings- en handelingsvragen

Voor de onderinstroom vanuit voorschoolse voorzieningen (kinderopvang, MKD's, KDC, ouder- kindzorg, enzovoort) zijn goede afspraken gemaakt. Die instroom loopt altijd via de Commissie Onderinstroom van het samenwerkingsverband, met een speciaal aanvraagformulier. De orthopedagoog van het Steunpunt OZKNV is daar altijd bij betrokken. De directe plaatsingen in SBO/SO via de Commissie Onderinstroom worden bekostigd vanuit het Solidariteitsfonds van het samenwerkingsverband.

Om te voorkomen dat een school een leerling met flinke extra ondersteuningsbehoeften niet wil aannemen, omdat bij een SO-verwijzing in een hoger leerjaar (bijvoorbeeld bij een Down-leerling) dat door henzelf betaald moet worden, is beleid ontwikkeld, waarin is vastgelegd dat zo lang als de school de extra ondersteuning die nodig is zelf kan bieden, de leerling op die school blijft. Maar wanneer het de mogelijkheden van die school te boven gaat, kan die leerling alsnog met middelen vanuit het solidariteitsfonds op het SO geplaatst worden. Het valt echter niet mee om goed af te grenzen voor welke leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften dit bij de start op de school wel of niet aannemelijk te maken is.

Er zijn (en worden) ook conferenties georganiseerd op lokaal niveau voor IB'ers en directeuren van scholen, de basisteams jeugdhulp en de kinderopvang. Doel is om kennis te maken, verwachtingen te delen en werkprocessen te verhelderen. In oktober 2015 komt ook het signaleren van gezinsproblematiek daar aan de orde.

Bepalen van ondersteuningsbehoeften, doelen en benodigde extra ondersteuning

De besturen bepalen zelf op welke wijze op hun scholen ondersteuningsbehoeften en de benodigde (extra) ondersteuning worden vastgesteld en door wie. Alle scholen kennen wel een intern zorg- of ondersteuningsteam, maar de samenstelling daarvan loopt uiteen. Soms zijn het alleen schoolteamleden, soms kan ook een schoolmaatschappelijk werker of schakelfunctionaris van het basisteam jeugdhulp aansluiten. De rol van het zorgteam of ondersteuningsteam bij het vaststellen van ondersteuningsbehoeften en de benodigde ondersteuning (en/of jeugdhulp) varieert dan ook sterk per school/bestuur. Sommige besturen beschikken over een eigen Kenniscentrum of experts die hun scholen kunnen ondersteunen. Soms wordt ook het Steunpunt OZKNV ingeschakeld door scholen bij het bepalen van de ondersteuningsbehoeften en de benodigde ondersteuning. Handelingsgericht werken gaat uit van het zo snel mogelijk betrekken van ouders bij het vaststellen van de ondersteuningsbehoeften en de benodigde ondersteuning. Goede en tijdige communicatie met ouders is een onderdeel van de afgesproken basisondersteuning. Het samenwerkingsverband ontvangt weinig klachten van ouders.

Wat betreft de jeugdhulp heeft het samenwerkingsverband OZKNV te maken met acht gemeenten in drie (!) verschillende jeugdhulpregio's. De inrichting van de gemeentelijke jeugdhulp en de toegang naar specialistische zorg verschilt daarmee sterk. De jeugdhulp werkt globaal met 'basisteams'. De 'schakelfunctionaris' is een vaste contactpersoon voor de school. (De benamingen hiervoor wisselen per gemeente / regio.) Het schoolmaatschappelijk werk is in sommige gemeenten geheel verdwenen, soms hebben zij juist de schakelfunctie naar de basisteams gekregen. Van de smw-middelen van het samenwerkingsverband kunnen niet alle scholen profiteren, door de koppeling aan leerling-gewichten. Ook maakt de jeugdgezondheidszorg niet in alle gemeenten deel uit van de basisteams.

Toewijzen van extra of speciale ondersteuning (incl. OPP, deskundigenadvies en toelaatbaarheidsverklaring)

Voor het aanvragen van een toelaatbaarheidsverklaring zijn criteria opgesteld. Eigenlijk is een ingevuld Groeidocument (digitaal of papieren model van Johan Vlaskamp) nodig. Dit mede om zicht te houden op wat er op scholen gebeurt op het gebied van handelingsgericht

werken. Maar in de praktijk krijgt de TLV-commissie heel uiteenlopende formulieren binnen (Kindkans bijvoorbeeld). Vereiste is ook dat een medewerker van het Steunpunt OZKNV heeft meegekeken naar de aanvraag. Voorts is instemming van de ouders vereist én instemming van de beoogde S(B)O-school! Meestal is er een 'OOGO' gevoerd tussen de huidige school, de ouders en de beoogde S(B)O-school.

Het OPP maakt deel uit van het Groeidocument. In de huidige praktijk is dat echter nog geen standaard. Scholen (schoolbesturen) hechten aan het gebruik van een eigen format OPP. Een OPP is verplicht als scholen extra ondersteuning bieden en daarvoor gebruik maken van de ondersteuningsmiddelen van het samenwerkingsverband. Er is beleid vastgesteld, dat in het OPP meteen iets wordt opgenomen over een mogelijke terugkeer vanuit het S(B)O naar het regulier onderwijs en wat er nodig is in de 'oude' school om dat mogelijk te maken.

Een deskundigenadvies moet worden meegeleverd met de aanvraag. Dit kan opgesteld zijn door de orthopedagoog van het Steunpunt OZKNV, ambulant begeleiders uit het S(B)O of een andere extern deskundige.

Het Steunpunt OZKNV kan wel gemakkelijk (bilaterale) lijnen leggen met de schakelfunctionaris van de basisteams voor jeugdhulp. Het via hen inschakelen van specialistische jeugdhulp verloopt soms moeizaam; er zijn te weinig flexibel in te zetten uren beschikbaar in de jeugdhulp.

Hier en daar ontstaan mooie initiatieven vanuit het werkveld, bijvoorbeeld in een gemeente waar geen SBO bestond en waar in samenwerking met het SBO in een andere gemeente een plan voor een tussenvoorziening werd ontwikkeld.

Bieden van extra ondersteuning

Hier en daar ontstaan mooie initiatieven vanuit het werkveld, bijvoorbeeld in een gemeente waar geen SBO bestond en waar in samenwerking met het SBO in een andere gemeente een plan voor een tussenvoorziening werd ontwikkeld.
Er zijn ook enkele onderwijs-zorgarrangementen in het speciaal onderwijs. Daarvoor is vaak rond een kind intensief overleg nodig tussen de SO-school, het samenwerkingsverband en de gemeente, om alle benodigde voorzieningen en budgetten te regelen tot een integraal aanbod voor het kind.

Volgen, monitoren, evalueren

Jaarlijks wordt de basisondersteuning op scholen gemeten, met behulp van een lijst van 13 hoofdindicatoren en 91 sub-indicatoren. Jaarlijks leggen de besturen verantwoording af over de besteding van de aan hen toegekende ondersteuningsmiddelen. Het eerste jaar is dat in een ronde van gesprekken met besturen gebeurd. Nog geregeld moet worden hoe het samenwerkingsverband van de besturen een overzicht krijgt van welke kinderen extra ondersteuning hebben gekregen, in welke vorm en wat de effecten daarvan waren. De besturen moeten de OPP's, die op hun scholen worden gemaakt, registreren in BRON. Daarmee heeft OZKNV zicht op het aantal OPP's dat is opgesteld in het samenwerkingsverband.
Daarnaast kunnen de signalen van medewerkers van het Steunpunt OZKNV benut worden voor evaluatie.
Bij het afgeven van een TLV door het samenwerkingsverband wordt altijd gevraagd naar de tevredenheid van de ouders over het traject en de uitkomsten daarvan. Dat biedt zicht op de kwaliteit van het ondersteuningstraject. ■

Samenwerkingsverband Betuws Primair Passend Onderwijs

Het samenwerkingsverband Betuws Primair Passend Onderwijs (BePO) is een samenvoeging van twee voormalige WSNS-verbanden. Al op 1 januari 2012 is gestart met samenwerking in het kader van passend onderwijs. De schoolbesturen hebben afgesproken dat wanneer de ondersteuningsbehoeften van een leerling de ondersteuningsmogelijkheden van een school aantoonbaar te boven gaan de school gebruik kan maken van voorzieningen van het samenwerkingsverband.
Zij hebben gekozen voor het principe 'geld volgt kind', waarmee dat wat een leerling nodig heeft leidend is en de inzet van financiële middelen daaraan ondergeschikt is. Dit is mogelijk door het grote vertrouwen, dat er bestaat bij besturen, in elkaar en in het samenwerkingsverband.De middelen (geld en tijd) van het samenwerkingsverband worden toegekend aan de bestuurlijk eigenaar, die verantwoordelijk is voor de uitvoering van de voorziening. De samenwerkingspartners leggen verantwoording af aan elkaar en aan de andere belanghebbenden in het samenwerkingsverband middels hun jaarverslagen.
Het samenwerkingsverband bevordert kennisdeling op regionaal niveau middels een expertisenetwerk (onder andere voor IB'ers), themagroepen op specifieke gebieden en een digitaal Kennisplatform. Ook worden er vanuit het SWV pilots gefaciliteerd om vernieuwende aanpakken te ontwikkelen. BePO kent een (zelfsturend) Plusteam, waarin plusconsulenten en themaspecialisten werkzaam zijn ten behoeve van de ondersteuning van scholen. Scholen kunnen daar een beroep op doen met de 'BePO-strippenkaart'; vouchers waarmee scholen op basis van hun leerlingenaantal uren van het Plusteam kunnen inzetten. Desgewenst kunnen schoolbesturen die beschikbare uren bundelen daar waar het het meest nodig is.

FEITEN EN CIJFERS

13.191 leerlingen
80 scholen/vestigingen (waarvan 2 SBO en 3 SO)
15 besturen
% SBO: 2,26%
% SO: 1,92%

6 gemeenten: Buren, Culemborg, Geldermalsen, Neder-Betuwe, Neerijnen, Tiel
Jeugdhulpregio: Rivierenland
Website: www.swvbepo.nl

Basisondersteuning bieden

Schoolbesturen zijn eindverantwoordelijk voor de kwaliteit van de onderwijsondersteuning die hun scholen bieden. Zij dragen er zorg voor dat die kwaliteit wordt vastgelegd in het Schoolondersteuningsprofiel (SOP), dat onderdeel uitmaakt van de Schoolgids. De ondergrens voor de basisondersteuning is vastgesteld op de basiskwaliteit die de Inspectie van scholen vraagt en is ook volgens die vijf kwaliteitsaspecten omschreven. Daar bovenop hebben scholen de ruimte om zelf hun basisondersteuning 'op te hogen'. De SOP's zijn daardoor heel vergelijkbaar; iedere school is gestart met dezelfde basistekst, die op een cursusdag rond 'Kind op de gang' gezamenlijk is opgesteld. Scholen kunnen daar zelf hun 'parels' aan toevoegen. De wens is om het SOP tot iets te maken waar een school trots op is en waarin zij hun ambities laten zien. De SOP's worden in de volgende beleidsperiode herzien.
Het samenwerkingsverband heeft het plusniveau boven de basiskwaliteit bewust niet strak vastgelegd, omdat de verschillen tussen de scholen groot zijn. Wat leerkrachten echt kunnen bieden hangt immers ook van veel externe factoren af, zoals krimp, groepsgrootte, zwaarte van de problematiek op de school/in de groep, het aantal zorgleerlingen in een groep, enz. Zo krijgen scholen de ruimte om maatwerk te bieden. De plusconsulenten overzien goed wat de scholen (in hun werkgebied) wel/niet aankunnen en hoe het (dekkende) aanbod in het samenwerkingsverband er daarmee uit ziet. Men zoekt nog naar mogelijkheden om scholen die iets extra's bieden daarvoor te belonen.
Over de richting en inrichting van de bijdrage van de jeugdhulp aan de basisondersteuning zijn op beleidsniveau goede afspraken gemaakt; in de praktijk is dit nog in ontwikkeling. In een enkele gemeente is er nog schoolmaatschappelijk werk beschikbaar.

Signaleren van ondersteunings- en handelingsvragen

Leerkrachten signaleren de ondersteuningsbehoeften van leerlingen en bespreken dit met de ouders en met de intern begeleider. Samen met de ouders kan dan vastgesteld worden dat nader onderzoek nodig is, welke deskundige dat dan moet zijn en wie het betaalt. Dat kunnen deskundigen uit het samenwerkingsverband zijn of de jeugdarts of schoolmaatschappelijk werker, maar ook andere externe deskundigen.

Het samenwerkingsverband heeft een 'procesformulier' ontwikkeld voor de aanvraag van Plusondersteuning en voor een TLV voor het S(B)O. Dit is geen instrument voor het in kaart brengen van de ondersteuningsbehoeften van kind, ouders en leerkracht; iedere school kan nu nog zelf beslissen hoe zij dat in beeld brengen. Veel scholen gebruiken een variant van het Groeidocument. Het 'procesformulier' beoogt om met minimale bureaucratische belasting in de gehele route van onderwijsondersteuning en/of jeugdhulp het proces te kunnen volgen en monitoren. Scholen geven aan dat zij naast een focus op kind-problematiek, meer willen kijken naar de handelingsvragen van leerkrachten en de ondersteuningsbehoeften van ouders. Scholen kunnen hun signalen over belemmeringen in de thuissituatie delen in de gebiedsteams die door gemeenten zijn ingericht voor de organisatie van de jeugdhulp. Voor de aanmelding en plaatsing van nieuwe leerlingen op de basisscholen heeft het samenwerkingsverband een routekaart gemaakt, waardoor scholen alert zijn op mogelijke extra ondersteuningsbehoeften van nieuwe leerlingen en dit direct met ouders bespreken.

Bepalen van ondersteuningsbehoeften, doelen en benodigde extra ondersteuning

De school stelt vast welke extra ondersteuning nodig is om de leerling verantwoord binnen de eigen school te kunnen houden, meestal nadat onderzoek is gedaan door een deskundige. In dit proces wordt de Plusconsulent van het SWV betrokken. De school legt dit vast in het OPP, waarvoor een (beknopt) standaardformulier beschikbaar is. Met ouders wordt OOGO gevoerd over het OPP. Daarin kunnen leerdoelen worden opgenomen.
De school geeft met dit OPP en het procesformulier aan welke maatregelen of aanpassingen er nodig zijn om voor de betreffende leerling passende ondersteuning te kunnen bieden en zij vragen het SWV hen daarvoor de benodigde middelen toe te kennen, naast eigen middelen die zij hiervoor inzetten (co-financiering). In formele zin doet het schoolbestuur de aanvraag, maar in de praktijk is de schoolleider hiertoe gemandateerd. Het SWV kan middelen beschikbaar stellen in de vorm van een 'plusarrangement' of een 'speciaal arrangement'.

Scholen kunnen zelf een Plusarrangement aanvragen en geven daarbij aan in welke vorm zij die plusondersteuning willen krijgen, bijvoorbeeld in de vorm van extra handen in de klas kunnen inzetten of materialen aanschaffen of deskundigen inhuren, al dan niet van het samenwerkingsverband.

Een *plusarrangement* wordt altijd geboden op een school voor regulier basisonderwijs en bestaat uit geld voor de school of uren van een plusconsulent of themaspecialist of een combi van geld en uren. Er zijn vijf pakketten beschikbaar; A t/m E, oplopend in hoogte van het te ontvangen bedrag. Voor een Plusarrangement wordt geen deskundigen-advies gevraagd, wel is de Plusconsulent altijd betrokken bij de aanvraag. Een *speciaal arrangement* wordt geboden, wanneer de reguliere school de noodzakelijke extra ondersteuning niet kan bieden en kort- of langdurig een (zeer) gespecialiseerde onderwijsomgeving nodig is, in het SBO of SO.

Toewijzen van extra of speciale ondersteuning (incl. OPP, deskundigenadvies en toelaatbaarheidsverklaring)

Een plusarrangement kan worden toegewezen wanneer de geleverde informatie de noodzaak van de extra ondersteuning voor de leerling voldoende onderbouwt, laat zien dat de school aantoonbaar alle mogelijke inspanningen volgens de kaders van de basisondersteuning heeft verricht, dat de extra ondersteuning zal bijdragen aan het behalen aan de gestelde doelen én dat het samenwerkingsverband beschikt over de benodigde middelen!
Voordat een speciaal arrangement kan worden toegewezen is, naast de bovenstaande criteria, ook een deskundigenadvies nodig. Hiervoor huurt het SWV twee onafhankelijke GGZ-psychologen in. Een OPP wordt altijd meegestuurd met de aanvraag voor een arrangement.
In formele zin neemt het bestuur van BePO het besluit over de toewijzing van beide arrangementen, maar in de praktijk is de directeur hiervoor gemandateerd.
Afstemming met de toewijzing van jeugdhulp is bij de OOGO's met gemeenten in lijn gezet. In de praktijk moet de samenwerking nog groeien. De gebiedsteams staan voor de opgave om meer schoolgericht te gaan werken, waarvoor meer onderwijs-gerelateerde kennis nodig is, en snelle lijnen te realiseren, met zo min mogelijk bureaucratie.

Bieden van extra ondersteuning

Scholen kunnen zelf een Plusarrangement aanvragen en geven daarbij aan in welke vorm zij die plusondersteuning willen krijgen, bijvoorbeeld in de vorm van extra handen in de klas kunnen inzetten of materialen aanschaffen of deskundigen inhuren, al dan niet van het samenwerkingsverband. Scholen signaleren zelf dat er soms een plusarrangement wordt aangevraagd om extra handen in de klas te krijgen, terwijl de school zelf qua problematiek best in staat zou zijn aan de ondersteuningsbehoeften van die leerling tegemoet te komen.
Wat betreft het dekkende netwerk is het samenwerkingsverband tot afspraken gekomen met de cluster 2-organisaties. Op schoolniveau blijkt soms dat de uitvoerders van de cluster-2-scholen die afspraken onvoldoende kennen.
Gezocht wordt naar afgestemde arrangementen in samenwerking met jeugdhulp, waarbij de onderwijs-ondersteuningsstructuur en de gemeentelijke jeugdhulpstructuur beter op elkaar aansluiten en 'weglek' voorkomen wordt, bijvoorbeeld waar het gaat om het inschakelen van gespecialiseerde jeugdhulp, zoals de Jeugd-GGZ / kinderpsychiatrie.

Volgen, monitoren, evalueren

Uitgangspunt op alle niveaus is dat verantwoording wordt afgelegd met zo min mogelijk bureaucratische ballast. De school evalueert minimaal één maal per jaar de bereikte resultaten op kindniveau met de ouders. Na afloop van een plustraject vindt een eindevaluatie plaats. De school legt aan BePO verantwoording af over de bereikte resultaten in deel 4 van het procesformulier. BePO heeft de mogelijkheid om middelen van het schoolbestuur terug te vorderen wanneer de middelen niet zijn ingezet conform de afspraken in het arrangement.
Het SWV heeft ambities, doelen en concrete resultaatindicatoren geformuleerd op vijf resultaatvelden en zal daarop de voortgang gaan meten. Daarnaast wordt voortdurend en op verschillende manieren de inzet van het Plusteam gemonitord, in ieder geval via een jaarlijks evaluatieonderzoek. Over de kwaliteit van de basisondersteuning op de scholen leggen de schoolbesturen op hun eigen wijze verantwoording af in hun jaarverslag. ■

Aandachtspunten met betrekking tot Ondersteuningstoewijzing

Op grond van de beschrijvingen en ervaringen van de vier samenwerkingsverbanden komt een aantal aandachts- of discussiepunten naar voren, die om nadere overdenking, bespreking of ontwikkeling vragen. Ook voor andere dan de vier beschreven verbanden kan dit interessante stof tot nadenken bieden.

Over basisondersteuning …

- Is de basisondersteuning voldoende geoperationaliseerd in meetbare onderdelen?
- Wie meet of de basisondersteuning door de scholen wordt gehaald? Alleen door zelfevaluatie of ook collegiale consultatie of audits door onafhankelijke derden?
- Wat te doen als de scholen/besturen zelf hun niveau van basisondersteuning mogen bepalen?
- Hoe kun je transparantie bieden aan ouders, leerakrachten en anderen als het niveau van basisondersteuning niet helder en meetbaar geformuleerd is?
- Als je als samenwerkingsverband kiest voor een laag niveau van basisondersteuning, hoe 'beloon' je dan de scholen die meer bieden dan dat?
- Hoe stel je dan vast waar de extra ondersteuning begint, wanneer de basisondersteuning niet scherp gedefinieerd is? En hoe voorkom je dan willekeur bij de toekenning van extra ondersteuning?

Over het schoolondersteuningsprofiel …

- (Hoe) kun je het schoolondersteuningsprofiel (SOP) laten werken als een instrument om de kwaliteit van de ondersteuningsmogelijkheden van de school te meten?
- En hoe kan het SOP gebruikt worden als instrument om de ambities van scholen te stimuleren?
- Hoe krijg je als samenwerkingsverband goed zicht op een al dan niet dekkend aanbod en gezamenlijke ambities als scholen vrij zijn om zelf op hun eigen wijze hun Schoolondersteuningsprofiel op te stellen?

Over de juiste prikkels …

- Hoe voorkom je onderpresteren van leerlingen en selectie aan de poort in het regulier onderwijs als besturen zelf plaatsingen in het SBO en SO moeten bekostigen?
- Hoe bied je als samenwerkingsverband stimulansen voor verhoging van de kwaliteit van de basisondersteuning als er bij het samenwerkingsverband heel veel, snel en 'gratis' (extra) ondersteuning beschikbaar is voor scholen? (zeker wanneer dat geld voor extra handen in de klas kan zijn)
- Hoe functioneert de lijn van school (IB'er/schoolleider) naar het bestuur, daar waar de ondersteuningsmiddelen naar besturen gaan en scholen de noodzaak van extra ondersteuning of arrangementen vaststellen? Loopt dat via een standaardbudget per school? Of door aanvragen vanuit de school, al dan niet met een 'beoordeling' door het bestuur? Is er dan een 'maximumbedrag' per school vastgesteld? Wat gebeurt er wanneer het 'maximum' is bereikt? Of kunnen alleen arrangementen in de vorm van 'uren' vanuit het bestuur worden verkregen? Welke gevolgen hebben deze varianten voor het versterken van de kwaliteit van de ondersteuning op de PO-scholen en het krijgen van de noodzakelijke ondersteuning voor alle leerlingen?

Over doelgericht werken, ook samen met ouders …

- Het vaststellen van ondersteuningsbehoeften en benodigde ondersteuning van een leerling samen met ouders (en eventueel de leerling zelf) is nog zeker niet overal usance. Wat zijn de belemmeringen om dit te doen? En wat zijn de opbrengsten op plaatsen waar dit wel gebeurt?
- Het werken met concrete doelen krijgt in de meeste OPP's nog weinig aandacht. Hoe kan dat gestimuleerd worden? En hoe kan het al dan niet bereiken van die doelen ook met leerlingen en ouders geëvalueerd worden?

Over de verbinding met jeugdhulp ...

De afstemming met jeugdhulp vraagt vrijwel overal nog om veel aandacht. Deels door de fase waarin de ontwikkelingen van de jeugdhulp verkeren, maar deels ook door gebrek aan aandacht aan beide kanten (schoolbesturen en gemeenten) voor die verbinding. Duidelijkheid is in ieder geval nodig over:

- Wat kan het wijk- of gebiedsteam direct zelf bieden voor scholen, kinderen en ouders?
- Hoe en waar sluit het wijk- of gebiedsteam aan bij de ondersteuningsteams van de scholen?
- Is er nog schoolmaatschappelijk werk beschikbaar vanuit de gemeenten en vanuit het samenwerkingsverband voor de scholen? Hoe verhoudt dat zich tot de inzet vanuit de wijk-/gebiedsteams?
- Hoe is de specialistische jeugdhulp (Jeugd-GGZ, kinderpsychiatrie, enz.) toegankelijk voor scholen?
- Veel samenwerkingsverbanden / scholen kiezen er voor om hun ondersteuningsteam 'op afroep' bijeen te laten komen. Hoe kun je de expertise vanuit het S(B)O, het samenwerkingsverband en de jeugdhulp flexibel inzetten als die partners niet over flexibel in te zetten uren beschikken? Ofwel: hoe kan die flexibele inzet van deelnemers aan het ondersteuningsteam geregeld worden door samenwerkingsverband, S(B)O, gemeenten en jeugdhulp?

Over monitoring ...

- Hoe krijg je als samenwerkingsverband grip op de besteding van de ondersteuningsmiddelen door schoolbesturen, als dat alleen achteraf gebeurt in hun eigen jaarverslag, zonder vaste ijkpunten of posten?
- Hebben bij de verantwoording alleen schoolbesturen een rol of krijgen ook schoolleiders daar een rol in en zo ja, hoe dan?
- Hoe krijg je als samenwerkingsverband een overzicht van welke extra ondersteuning geboden is, door wie, aan hoeveel kinderen en wat de opbrengsten daarvan waren als schoolbesturen daar zelf verantwoordelijk voor zijn en dat zelf bekostigen?

Zelf-check Kwaliteit Ondersteuningstoewijzing

Deze Check is tot stand gekomen op basis van de gesprekken met samenwerkingsverbanden, de eerdere publicatie aan de hand van vier modellen, de uitgevoerde praktijkchecks en de maatwerkmeetings van de PO-Raad over ondersteuningstoewijzing. De vragen en aandachtspunten kunnen een samenwerkingsverband houvast bieden bij het doorlichten van de eigen route voor ondersteuningstoewijzing.

Stap 1
Basisondersteuning bieden

▷ Zijn de afspraken over basisondersteuning duidelijk?
▷ Ook voor leerkrachten en ouders?
▷ Wordt de kwaliteit van de basisondersteuning gemeten? Hoe? Door wie?
▷ Wat gebeurt er als afgesproken niveau niet wordt gehaald? Wie is aan zet?
▷ Is duidelijk wat de bijdrage van jeugdhulp is aan de basisondersteuning ?
▷ Is duidelijk wat de bijdrage is van S(B)O / onderwijsondersteuners van SWV?
▷ Zijn daar heldere werkafspraken over gemaakt en worden die nagekomen?
▷ Worden de SOP's bijgesteld? Dienen ze als 'kwaliteitsinstrument'?
▷ (Hoe) worden scholen die meer bieden dan BO daarvoor 'beloond'?
▷ Enzovoort...

Stap 2
Signalering ondersteunings- en handelingsvragen

▷ Zijn leerkrachten voldoende in staat ondersteuningsbehoeften en hulp- en veiligheidsvragen te signaleren van:
— leerlingen
— ouders
— zichzelf
▷ Zijn ze goed in staat die signalen te benoemen en vragen helder te formuleren?
▷ Bestaan daarvoor ondersteunende documenten?
▷ Gaan ze actief met die signalen aan de slag? (Signalen delen?)
▷ Is er hulp beschikbaar om breder te observeren/signaleren? Welke?
▷ Worden signalen van ouders en anderen serieus genomen? (pesten!)
▷ Is hier deskundigheidsbevordering voor beschikbaar? Wie is aan zet?
▷ Wordt er actief samengewerkt met voorschoolse voorzieningen ten behoeve van intakes?
▷ Enzovoort …

Stap 3
Vaststellen ondersteuningsbehoeften

▷ Waar komen de verschillende signalen bij elkaar?
▷ Is er een Ondersteuningsteam op school?
▷ Wie nemen daaraan deel?
▷ Ook ouders? De leerkracht?
▷ Gaat het om ondersteuningsbehoeften van leerling–leerkracht–ouders?
▷ Neemt ook de jeugdhulp (uit wijkteam?) hieraan deel?
▷ Worden dan ook signalen/dossierinfo uit JGZ e.a. ingebracht?
▷ Worden de ondersteuningsbehoeften handelingsgericht vastgesteld?
▷ Gebruikt men daar specifieke hulpmiddelen voor? Bijvoorbeeld het Groeidocument?
▷ Enzovoort…

Stap 4
Bepalen van arrangement / extra ondersteuning

- ▷ Wie stellen vast welke (extra) ondersteuning of hulp nodig is?
- ▷ Gebeurt dat multidisciplinair? Waar? Hoe?
- ▷ Is jeugdhulp / wijkteam daarbij betrokken voor hulp aan ouders/gezin?
- ▷ Kan daardoor meteen snelle lichte hulp worden ingezet?
- ▷ Kunnen flexibel experts uit S(B)O en jeugdhulp ingeschakeld worden?
- ▷ Worden meteen afspraken gemaakt over opstellen OPP?
- ▷ Wie doet dat gewoonlijk? Is daar een vast format voor?
- ▷ Zijn de scholen al gewend aan het maken van / werken met OPP?
- ▷ Wordt daarop ondersteuning en/of deskundigheidsbevordering geboden?
- ▷ Wie zorgt daarvoor?
- ▷ Hoe wordt voldaan aan eis deskundigenadvies voor S(B)O? Wie? Waar?
- ▷ Enzovoort …

Stap 5
Toewijzing van arrangement / extra ondersteuning

- ▷ Wie adviseren / wie beslissen over toelaatbaarheid S(B)O?
- ▷ Wie adviseren / wie beslissen over inzet (zwaardere) jeugdhulp?
- ▷ Lopen de lijnen van de school daarheen efficiënt en effectief?
- ▷ Wat is evt. het mandaat van het Ondersteuningsteam hierin?
- ▷ Op basis waarvan wordt beslist?
- ▷ Zijn er criteria geformuleerd?
- ▷ Gaat het om een zorgvuldig proces en overeenstemming tussen betrokkenen?
- ▷ Wordt het beschikbare budget meegewogen? Hoe?
- ▷ Wie geeft de toelaatbaarheidsverklaring af?
- ▷ Is daar een vast format voor? Wat staat er in?
- ▷ Zijn er conflicten geweest rond TLV's / plaatsing in S(B)O?
- ▷ Wie betaalt het arrangement / extra ondersteuning? Loopt dat soepel?
- ▷ Enzovoort…

Stap 6
Uitvoering van extra ondersteuning / arrangement

- ▷ Is er een sluitend / dekkend aanbod binnen het SWV?
- ▷ Zijn er vaste arrangementen? Werkt dat goed?
- ▷ Wie bieden extra ondersteuning en waar?
- ▷ Wat is de rol van S(B)O en experts van SWV daarin?
- ▷ Is de kwaliteit van de extra ondersteuning voldoende?
- ▷ Zijn er 'tussenvoorzieningen' en werkt dat goed?
- ▷ Zijn er onderwijs-zorgarrangementen (OZA's)?
- ▷ Kunnen die van beide kanten (ond. – jeugdhulp) in stand gehouden worden?
- ▷ Is er afstemming tussen extra ondersteuning op school en jeugdhulp?
- ▷ Enzovoort…

Stap 7
Volgen / monitoren / evalueren / nazorg bieden

- ▷ Wordt de voortgang rond de extra ondersteuning van leerlingen gevolgd, geëvalueerd en bijgesteld?
- ▷ Wie heeft daarin de coördinerende rol?
- ▷ Wordt de voortgang rond de jeugdhulp voor kind en/of ouders gevolgd, geëvalueerd en bijgesteld?
- ▷ Wie heeft daarin de coördinerende rol?
- ▷ Wie bewaakt / monitort de kwaliteit van het traject voor ondersteuningstoewijzing en de extra ondersteuning / jeugdhulp op het niveau van:
  - — De school
  - — Het schoolbestuur
  - — Het samenwerkingsverband
  - — De gemeente / jeugdhulpregio
- ▷ (Hoe) wordt die monitoring benut voor bijstelling van de aanpak?

Verdere aandachtspunten voor kwaliteit...

De centrale rol en positie van de leerkracht?

Met passend onderwijs wordt van leerkrachten verwacht dat zij een breed handelingsrepertoire hebben om adequaat te kunnen omgaan met groepen waarin grotere verschillen bestaan onderwijs- en ondersteuningsbehoeften van kinderen. Leerkrachten moeten minimaal in staat zijn om in hun groepen de door het samenwerkingsverband voor alle scholen vastgestelde basisondersteuning te kunnen bieden. Wanneer het ondersteuningsprofiel aangeeft dat de school daarboven nog meer kan bieden, moet de leerkracht ook dat waar kunnen maken. De leerkracht is daarmee, nog meer dan voorheen, een cruciale factor voor passend onderwijs. Kunnen alle leerkrachten die rol al aan en wat doet het samenwerkingsverband of doen de besturen om de leerkracht te versterken en te ondersteunen?

Het optimaal betrekken van en samenwerken met ouders?

Passend onderwijs beoogt de positie van ouders te versterken. Daarin zijn goede informatie, communicatie, transparante procedures, medezeggenschap en ondersteuning van ouders van belang. Ouders hebben een formele positie in het vaststellen van een procedure voor ondersteuningstoewijzing, via hun vertegenwoordiging in de ondersteuningsplanraad. In individuele trajecten voor ondersteunings-toewijzing gaat het om partnerschap tussen school, ouders en leerling. Optimaal betrekken is daarbij de richtlijn. Daarnaast zijn er ook formele rechten voor ouders, zoals het recht op transparantie in de procedure, de mogelijkheid voor het vragen van een second opinion en het deskundigenadvies bij extra ondersteuning, het inschakelen van ouderconsulenten, de geschillenprocedure en uiteindelijk een beroepsprocedure. (Hoe) wordt op al deze niveaus met ouders samengewerkt en wat kan daarin nog verbeterd worden?

Cyclisch werken; doelen stellen – evalueren – aanpak bijstellen (op alle niveaus)?

Voor leerlingen die extra ondersteuning nodig hebben stelt de wetgeving passend onderwijs het maken van een ontwikkelingsperspectief (OPP) verplicht. Daarin wordt ingeschat welke ontwikkelingsmogelijkheden een leerling heeft op langere termijn en welk eindniveau (uitstroomperspectief) van de leerling verwacht kan worden. Het ontwikkelingsperspectief geeft aan welk onderwijsaanbod en welke ondersteuning de leerling nodig heeft om het te verwachten eindniveau, de einddoelen en de vastgestelde tussendoelen te halen. Zijn alle betrokkenen voldoende in staat om concrete doelen te stellen? Zijn er methodieken om die doelen systematisch te evalueren? Worden ook leerlingen en ouders betrokken bij het opstellen en evalueren van doelen?

De integraliteit van onderwijsondersteuning en jeugdhulp?

Met de wetgeving passend onderwijs wordt nadrukkelijker dan voorheen een link gelegd tussen de ondersteuning van een leerling en ondersteuning van ouders, onder de noemer één kind- één gezin- één plan. De wetgeving passend onderwijs is daarom verbonden met de Jeugdwet, waarin de jeugdhulp (voor kind en ouders) op gemeentelijk niveau toegankelijk moet worden gemaakt. Op casusniveau moeten trajecten voor extra ondersteuning in het onderwijs en trajecten voor jeugdhulp en ouderondersteuning op elkaar afgestemd worden. Gebeurt dit ook daadwerkelijk? Zijn er onderwijs-zorgarrangementen? Wordt over inhoud en financiering daarvan goed afgestemd met de school, het samenwerkingsverband, de jeugdhulp en de gemeente?

Het ‘omdenken’ van zware hulp naar creatieve vormen van lichte ondersteuning?

Passend onderwijs beoogt meer thuisnabij een passend onderwijsaanbod en passende (basis en extra) ondersteuning te bieden. Doel is minder kinderen naar een dure, specialistische en verder weg gelegen plek te verwijzen. Dit vraagt om ‘omdenken’: van stoornis naar ondersteuningsbehoeften, van etikettering naar wat heeft deze leerling nodig, van overnemen naar de eigen kracht versterken, van hulp importeren in plaats van het kind exporteren, enzovoort. In de transitie jeugdhulp zien we dezelfde beweging. Dit ‘omdenken’ vraagt om creativiteit en het ontwikkelen van nieuwe vormen van ondersteuning. Komt dat in het onderwijs voldoende op gang? En in de jeugdhulp? En in gezamenlijke arrangementen?

Selectie aan de poort, onderpresteren en thuiszitters?

Een effect van de financiële gevolgen die passend onderwijs met zich mee brengt zou kunnen zijn dat schoolbesturen zo zuinig mogelijk met hun zorgmiddelen willen omgaan en daartoe strenger selecteren op wie zij toelaten tot de school. Bij al toegelaten leerlingen die gaande de schoolloopbaan ondersteuningsbehoeften ontwikkelen die om extra ondersteuning of speciale voorzieningen vragen zou het risico kunnen zijn dat de school om financiële redenen die passende ondersteuning of voorzieningen niet biedt, waardoor het risico bestaat dat leerlingen onderpresteren of zelfs thuis komen te zitten. Dit kan nog sterker spelen bij een financieel model, waarbij (nagenoeg) alle middelen van het samenwerkingsverband naar de besturen gaan.

Transparantie en minder bureaucratie?

Passend onderwijs beoogt ook de transparantie van routes en beslissingen rond ondersteuningstoewijzing te vergroten en tegelijkertijd de bureaucratie die daarbij te pas kwam te verkleinen. In de aanloop naar Passend onderwijs is de Kafka Brigade daar nauw bij betrokken geweest. In hoeverre is dat gelukt? Is de route transparant voor alle betrokkenen en kan de ondersteuning snel, laagdrempelig en zonder veel bureaucratische procedures worden ingezet?

De wijze waarop de middelen van het samenwerkingsverband worden ingezet

Een niet te onderschatten kwaliteitskenmerk van passend onderwijs heeft betrekking op de inzet van middelen, en dan hier vooral in relatie tot de inhoud van ondersteuningstoewijzing. Soms was de financiële verdeling het startpunt voor de werkwijze in het samenwerkingsverband en soms waren de inhoudelijke keuzes met betrekking tot de inrichting van de ondersteuningsstructuur richtinggevend voor de wijze waarop de financiering van de ondersteuningstoewijzing werd ingericht. De financiële modellen kunnen gezien worden als een uitvloeisel daarvan of juist als een middel om dat inhoudelijke doel te bereiken. De wijze van verdeling van de middelen zou dus een extra prikkel moeten zijn om de inhoudelijke doelen te bereiken. Is dat ook gelukt? Of zijn er opnieuw 'perverse' prikkels ontstaan? Of werkt de verdeling van de middelen de inhoudelijke uitgangspunten en doelen eerder tegen?

Colofon

Deze uitgave is gemaakt in opdracht van de PO-Raad.

Auteur
Marij Bosdriesz, met medewerking van:
Ab Kreunen (SWV Oost Achterhoek)
Rich van den Berg (SWV PPO regio Leiden)
Sieb van der Heijden (SWV Onderwijs Zorgkoepel Noord Veluwe)
Jos Theeven (SWB Betuws Primair Passend Onderwijs)

Publicatiedatum
oktober 2015

Grafische verzorging
Coers & Roest ontwerpers bno | drukkers

Met dank aan onderstaande samenwerkingsverbanden

Postbus 85 246
3508 AE Utrecht
030 – 310 09 33
info@poraad.nl
www.poraad.nl
Volg ons via @PO_Raad

PO RAAD